

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Стасюк Марії Іванівни

«Психологічний моніторинг емоційних станів педагога як передумова професійного зростання»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Аналіз змісту дисертації Стасюк М.І. «Психологічний моніторинг емоційних станів педагога як передумова професійного зростання» дає змогу стверджувати, що проведене нею дослідження дало змогу теоретично обґрунтувати й емпірично перевірити вплив емоційних станів педагога на його професійне зростання у процесі психологічного моніторингу; окреслити під час теоретичного аналізу проблеми сутність, умови та критерії професійного зростання особистості у педагогічній діяльності, а також теоретико-методологічні, концептуальні й емпіричні засади організації та здійснення психологічного моніторингу емоційних станів педагога як передумови його професійного зростання, розробити й апробувати відповідний психодіагностичний інструментарій дослідження емоційних станів й особливостей професійно-особистісного розвитку педагогів на вхідному та завершальному етапах психологічного моніторингу. Отримані результати поглиблюють теоретичні уявлення про сутність, умови та критерії професійного зростання й водночас збагачують практичну психологію новими знаннями щодо проведення психологічного моніторингу та розробці на цій основі корекційно-розвивальної програми оптимізації професійного зростання педагога.

Назва дисертації відповідає її змісту. Представлені положення наукової новизни і практичної значущості є достатньо обґрунтованими та логічно співвідносяться із завданнями дослідження. У рецензованій дисертації ґрунтовно розкрито зміст трьох розділів, відповідно до теми сформульовано

висновки, які логічно відповідають змісту здійсненого дослідження, і засвідчують, що дисертантці вдалося реалізувати мету та розв'язати поставлені завдання.

Об'єкт, предмет і завдання дисертаційного дослідження логічно і структурно узгоджені й відповідають поставленій меті. Теоретичний аналіз та узагальнення психологічних джерел (всього 250 найменування, з них – 9 іноземною мовою), кількісний та якісний аналіз отриманих емпіричних результатів здійснено кваліфіковано і коректно. Запропонований алгоритм здійснення моніторингу емоційних станів педагога та особливостей його особистісно-професійного розвитку, діагностико-прогностичний етап якого містив об'ємний емпіричний матеріал, окремі результати математико-статистичної обробки якого наведено у додатках, застосування факторного аналізу для мінімізації кількості змінних та концентрації інформації про основні детермінанти особистісно-професійного зростання педагогів у формі невеликого масиву даних та множинного регресійного аналізу для встановлення взаємозв'язку між залежною змінною (результуючою) та кількома іншими змінними (вихідними) з метою встановлення найбільш прогностичних детермінант професійного розвитку метамотивованих та метадепривованих педагогів демонструють глибину проведеного дослідження і характеризують Стасюк Марію Іванівну як професійного і зрілого психолога-науковця.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи вивчення емоційних станів педагога як передумови професійного зростання» представлений аналіз проблеми професійного зростання особистості в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, розглянуто етимологію цього поняття, систематизовано психологічні уявлення щодо ролі емоцій та емоційних станів в особистісно-професійному розвитку педагога. Ґрунтовно проаналізовано основні наукові підходи щодо сутності та теоретико-методологічних засад психологічного моніторингу емоційних станів педагога як передумови професійного зростання.

Узагальнюючи матеріал першого розділу дисертації, варто звернути увагу на ґрунтовний теоретичний аналіз феномену професійного зростання педагога, розкриття та обґрунтування понятійного апарату дослідження, чітке визначення його дефініцій, логічний взаємозв'язок усіх структурних підрозділів, що дало змогу Стасюк Марії Іванівні створити основу для організації й проведення емпіричного дослідження.

Другий розділ «Емпіричне дослідження емоційних станів та особливостей професійного зростання педагога у процесі психологічного моніторингу» містить процедурно-змістові етапи та реалізації програми проведення психологічного моніторингу. Результати діагностико-прогностичного етапу психологічного моніторингу якісно та кількісно проаналізовані. Крім того, здобувачка представила встановлені за допомогою множинного регресійного аналізу детермінанти професійного розвитку метамотивованих та метадепривованих педагогів. До професійного зростання метамотивованих педагогів найбільшою мірою детермінують прагнення до особистісно-професійної самореалізації, ціннісні орієнтири та гнучкість поведінки під час професійної діяльності, емоційна стабільність, здатність до саморегуляції та самоконтролю власних емоційних станів, розсудливість та впевненість у власних силах, цілісне прийняття світу, креативність, мотивація досягнення успіху. Редукція професійних обов'язків, яку найбільше спричиняють такі характеристики, як емоційно-моральна дезорієнтація, особистісне та емоційне відчуження, високий рівень соціальної фрустрованості, ригідність поведінки, неприйняття вимог до професійно-інтелектуальних зусиль, неадекватне вибіркоче емоційне реагування, схильність до тривог та депресій, прийняття агресії, вказує на регресивний професійний розвиток метадепривованих педагогів.

У третьому розділі «Психологічні особливості впровадження корекційно-розвивальної програми професійного зростання педагога» представлено корекційно-розвивальний та рефлексивно-аналітичний етапи психологічного моніторингу. У розвивальній роботі з педагогами цікавими є

запропоновані та проаналізовані дисертанткою форми: аналіз продуктів творчої діяльності, екзистенційна бесіда, групові дискусії, ділові ігри, аргументоване пояснення, інтерв'язія, психічна релаксація, психологічні лекторії та поради, синемалогія, однак основною формою коригувального впливу обрано психологічний тренінг, в основу якого покладена робота з негативними емоційними станами, розвиток навичок конструктивної поведінки, саморегуляції і самоконтролю, формування позитивного ставлення до учнів, себе, професії через рефлексію і когнітивну переоцінку особистісних і професійних цінностей. Заслуговує на увагу запропонована п'ятиетапна програма професійного зростання педагога.

Під час порівняння даних спостереження й результатів діагностики на вхідному та підсумковому етапах моніторингу встановлено позитивні зміни в ознаках психоемоційного благополуччя педагогів.

Автореферат дисертації за структурою та змістом повністю відповідає дисертаційній роботі, ґрунтовно, повно і аргументовано відображає основні положення і результати проведеного дослідження. Науковий рівень та оформлення дисертації та автореферату відповідають поставленим вимогам.

Відзначаючи суттєві наукові здобутки здійсненого дослідження, його логічність, цілісність й надзвичайну науково-дослідницьку пропрацьованість, вважаємо за необхідне зауважити на деяких моментах.

1. Поважаючи право дослідниці на власний варіант концептуалізації поняття «психологічний моніторинг емоційних станів педагога» хотілося б висловити сумнів щодо доцільності настільки значного розширення його змістовних меж, коли до нього включається не лише системна й систематична діагностика динаміки емоційної сфери педагога, але й корекційно-розвивальний вплив на неї, зміна трендів її розвитку. Адже тоді емоційні стани стають не лише передумовою, але й наслідком психологічний моніторингу, який згідно з формулюванням теми розглядається саме як передумова.

2. Характер емоційних станів також може бути не лише передумовою але й наслідком професійного зростання чи професійної деформації педагога. Це знову піднімає питання щодо доречності вживання слова «передумова» в назві дисертаційної роботи. Можливо тут було б краще вживати поняття «взаємозв'язок»?

3. Але якщо, з одного боку, в концептуальному плані поняття психологічного моніторингу надто розширюється, то, іншого, звуженою видається емпірична його операціоналізація. Моніторинг фокусується на самих емоціях, надмірно абстрагуючись від взаємозв'язку емоційних станів з когнітивною та соматичною сферою. Тут би варто було б не обмежуватися лише обсервативними, опитувальними та тестовими методиками, а можна було б долучити до моніторингу й апаратне відстежування психофізіологічних корелятів емоційних станів, аналіз емоціогенних когніцій, тілесних зажимів і блоків тощо.

4. Спектр корекційно-розвивальної роботи виглядає дуже широким, але дещо еkleктичним. Не досить чітко сформульовані системотвірні принципи розбудови корекційно-розвивальної програми.

5. Добре зрозуміло хто є об'єктом психологічного моніторингу, але чітко не сформульовано хто є його суб'єктом. Чи це сам педагогом, чи шкільний практичний психолог, чи дослідник?

Однак, висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи, не знижують наукового внеску Стасюк М. І. у розробку актуальної для загальної психології проблеми професійного зростання особистості.

Основні положення і результати досліджень доповідались автором та обговорювались на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та опубліковані у фахових виданнях (всього 12 публікацій, з них 2 – у міжнародному періодичному виданні з психології та у виданні, що включене до міжнародних наукометричних баз). Результати дослідження впроваджені в навчально-виховний процес Рівненського державного

гуманітарного університету, Рівненського інституту Університету «Україна», Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, Комунального підприємства «Дитячий санаторно-оздоровчий комплекс «Електронік-Рівне», Малосовпівської загальноосвітньої школи I-II ступенів Корецької районної ради, систему підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Головні наукові положення, висновки, сформульовані у дисертації, справляють враження оригінальних, достатньо аргументованих та практично корисних.

Отже, вищезазначене дає змогу дійти висновку, що за новизною дослідження проблеми, науковим рівнем, теоретичним та практичним значенням дисертаційна робота «Психологічний моніторинг емоційних станів педагога як передумова професійного зростання» є завершеною науковою працею, котра репрезентує новий концептуальний підхід до здійснення моніторингу емоційних станів педагога у процесі його професійного зростання. Дисертаційна праця відповідає вимогам п. 11, п. 12 та п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її авторка, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та психології
Університету імені Альфреда Нобеля

Батраченко І. Г.

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ІНТЕРНАЕТУ

